

VTT

Oikeudenmukaisuus tuulivoiman lisäämisessä - oppeja tutkimuksista

Suvisanna Correia
Tutkija

26/11/2024 VTT – beyond the obvious

**Euroopan unionin
rahoittama**
NextGenerationEU

Oikeudenmukaisuus ja hyväksyntä

- Oikeudenmukaisuuden kokemus ja hankkeen hyväksyntä käsi kädessä
- Teemat
 - Paikallisen yhteisön osallistuminen hankevalmisteluun
 - Yhteisomistus – miksi ei Suomessa?
 - Poronhoito ja tapaus Fosen
- Mikä on aika hyvin meillä Suomessa ja mitä voisi parantaa?

Osallistuminen ja osallisuus

- Osallistumisen muodot
 - Parhaat tulokset kun mennään tietoon ja keskustelu edellä
 - Kaikkien äänien kuuleminen ja vaikutusmahdollisuus
 - Välineellinen osallistaminen herättää kitkaa
 - muodollinen kuuleminen koetaan epäaitona
 - Taloudellinen etu voi herättää epäilyksiä ”äänten ostamisesta”
- Suomessa kunta on vahva päätöksentekijä
 - Kaavoitusmonopoli
 - kunnan päätöksentekoilmapiirillä suuri merkitys

Yhteisöllinen ja jaettu omistajuus johtavat korkeaan hyväksyntään

- Yhteisöllinen omistajuus, jossa yhteisöillä on äänioikeus ja taloudellisia etuja, johtaa korkeaan paikalliseen hyväksyntään
 - Jako- ja tunnistava oikeudenmukaisuus
- Yhteisön omistama Point and Sandwick tuulipuistohanke Skotlannissa asetti etusijalle yhteisön osallistumisen päätöksentekoon →korkea hyväksyntä
 - Prosessioikeudenmukaisuus
- Yhteisomistus, jossa yhteisöt jakavat taloudellisen osuuden ja hyödyt sijoittajien kanssa, on myös erittäin hyväksyttyä

Tanska: Yhteisön hyväksyntää tuetaan

- Tanskassa 2009 käyttöön Wind Farm Co-ownership Scheme
 - paikallisille asukkaille mahdollisuus investoida tuulipuistohankkeeseen omakustannushintaan
 - pyritään luomaan paikallista sitoutumista ja hyväksyntää
- Kiinteistöjen arvonmenetysjärjestelmä
 - rahallista korvausta niille tuulivoimaloiden lähellä asuville, joiden kiinteistön arvo laskee hankkeen vuoksi
- Green Scheme maatuulivoimalle
 - vaatii kehittäjiä antamaan taloudellista tukea paikallisille yhteisöille, mikä hyödyttää paikallisia hankkeita ja aloitteita.
- Takuurahasto
 - Rahasto tukee paikallisia hankealoitteita tarjoamalla lainatakuita alustavia hanketutkimuksia varten

Norjassa ja Ruotsissa keskitetympi tuulivoiman suunnittelu

- Norjassa kunnat kokeneet, että niitä ei kuulla tuulivoimasuunnittelussa
- Ruotsissa tuulivoiman suunnittelusta vastaa Energimyndigheten
- Virallisten korvausjärjestelmien puuttuminen tuulivoimahankkeita isännöiviltä kunnilta heikentää kokemusta jako-oikeudenmukaisuudesta
- Tuulivoimaoperaattorit maksavat kansallista veroa, ei velvollisuutta maksaa veroja isäntäkunnalle
 - Suoran taloudellisen hyödyn puute heikentää kuntien motivaatiota hyväksyä hankkeita, kun niitä punnitaan paikallista vastustusta vastaan.

Ruotsissa tuulivoiman hyväksyntään vaikuttavia tekijöitä

- Alueen sosioekonomiset tekijät vaikuttavat päätöksentekoon
 - suurempi osuus asukkaista korkeasti koulutettuja → suurempi todennäköisyys tuulivoiman hylkäämiselle
 - koulutettu yhteisö osallistuu tehokkaasti poliittisiin prosesseihin
 - heikoilla yhteisöillä ei yhtäläisiä resursseja toimia
 - asukkaat vs ammattitoimijat: resurssien epäsuhta
- Paikallisten hyötyjen puute
 - Kunnat kokevat että niitä hyödynnetään, mutta taloudellista voittoa ei kanavoida takaisin kunnille tai yhteisöille
 - Odotus että tuulivoiman kehitys toisi taloudellista tuottoa: työpaikkoja, infrastruktuurin parannuksia tai suoria korvauksia
 - Ruotsi haluaa lisää tuulivoimaa pohjoiseen
 - Porotalous on sallittua vain saamelaisille

Porotalous ja tuulivoima: Fosen Norjassa

- Norjan korkein oikeus päätti 2021, että kahdelle tuulipuistolle 2010 myönnetyt luvat Fosenin alueella Trondheimin lähellä loukkasivat saamelaisen kulttuurisia oikeuksia.
- ilmastopoliittiset toimet joutuivat ristiriitaan alkuperäiskansojen ihmisoikeuksien kanssa
- päätöksentekoprosessi aliarvioi poronhoidon vaikutuksen ja jätti huomiotta saamelaisten esittämät vastalauseet
- vihreän energian oikeudenmukaisuuskehys ei puutu pitkään jatkuneisiin alkuperäiskansojen epäoikeudenmukaisuuksiin ja eriarvoisuuteen
- Norjan valtio Fosen Vind DA:n pääomistaja

Fosenin tuulivoimat rikkovat saamelaisten ihmisoikeuksia

Fosenin alueelle Trøndelagiin on rakennettu Pohjois-Euroopan suurin tuulivoimalakeskittymä. Alueen poronhoitajat ovat taistelleet tuulivoiman rakentamista vastaan vuosia.

– Korkeimman oikeuden tuomiossa sanotaan erittäin selvästi, että porosaamelaiset eivät voi harjoittaa perinteistä elinkeinoaan Fosenissa tuulivoiman rakentamisen takia. Se rikkoo heidän ihmisoikeuttaan oman kulttuurinsa harjoittamisessa ja toimeentulon saamisesta siitä, taustoittaa NRK Sápmin politiikan asiantuntija **Mona Solbakk**.

Myös Norjan ihmisoikeusinstituutin edustajat ovat todenneet, että Norja rikkoo asiassa ihmisoikeuksia.

Energiakriisin vuoksi asia on tärkeä Norjan hallitukselle. Hallituksen suunnitelmassa on rakentaa useita tuulipuistoja erityisesti Pohjois-Norjaan.

Mielenosoitukset Saamelaiset Tuulivoimat

**Euroopan unionin
rahoittama**

NextGenerationEU

Porotalous ja tuulivoimarakentaminen

- Spatiaaliset ja ekologiset vaikutukset
 - Tuuliturbiinien, teiden ja voimalinjojen rakentaminen pirstoo porojen elinympäristöjä: laidunalueet, vuotuiset muuttoreitit laidunalueelta toiselle voivat katketa
 - Poronhoidon käytäntöihin vaikuttavia häiriöitä
- Häiriöt rakentamisen ja käytön aikana
 - Rakennusvaiheen toiminta, joka voi häiritä poroja
- Käyttövaiheen aikana tuuliturbiinien aiheuttama melu ja visuaaliset häiriöt voivat vaikuttaa negatiivisesti porojen käyttäytymiseen
 - välke ja merkkivalot, humina
- Kumulatiiviset vaikutukset:
 - tuulivoimahankkeet alueilla, jotka ovat jo pirstoutuneet muiden maankäyttötapojen vuoksi, voivat pahentaa nykyisiä uhkia porojen laiduntamisympäristöille (esim. kaivostoiminta)

Peilausta Suomeen: oikeudenmukaisuutta ja hyväksyttävyyttä lisääviä käytäntöjä

Positivista tällä hetkellä:

- Kiinteistövero kunnille
 - Ruotsin mallissa verotulot ovat menneet valtiolle, nyt muutoksessa
- Maanvuokra maanomistajille
 - Vuokra /korvaus vaihtelee voimaleyksikön sijoituksen mukaan

Parempi jos tehdään myös

- Tiedon saannin ja keskustelumahdollisuuksien varmistaminen ennen päätöksentekoa ja kaavoitusta
- Kunta harkitsee oikeudenmukaisuuden näkökohtia systemaattisesti
- Paikallisen osallistumisen tuki ja korvaus
- Yhteisötuulivoima?